

ถอดบทเรียนจากประสบการณ์การดำเนินงาน
โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสู่สุขภาวะ

“งานช่วยคนพิการนี้ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้พิการไม่ได้เป็นผู้อยากพิการ ถ้าไม่ช่วยเขาให้สามารถที่จะปฏิบัติงานอะไร เพื่อชีวิตและมีเศรษฐกิจของครอบครัว จึงทำให้เกิดสิ่งที่หนักแก่ครอบครัว หนักแก่ส่วนรวม ฉะนั้นนโยบายที่จะทำคือ ช่วยให้เราช่วยเหลือตัวเอง เพื่อให้เขาสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม”
พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2517

อนุชา หนูนุ่น¹
นพพร สมจิตต์²
ช่วง เรืองจันทร์³
จุฑารัตน์ มณีโชติ⁴
ดวงใจ คำคง⁵
และ นิพัทธ์ ทองไสย⁶

บทนำ: แรกเริ่มก่อนการเดินทางเรื่องเพื่อหลอมร่วมรวมพลัง

โครงการ “หลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสู่สุขภาวะ” เป็นโครงการชุดที่รวมเอาแผนงาน/กิจกรรมย่อยด้านการพัฒนาสุขภาพคนพิการของจังหวัดพัทลุง มาบูรณาการเข้าด้วยกันในช่วงปีงบประมาณ 2548 – 2549 ภายใต้ความรับผิดชอบด้านงบประมาณจากกองทุนการจัดบริการเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง (สสจ.) ซึ่งได้รับจัดสรรจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มาในวงเงิน 1,042,647 บาท โดยเป็นเงินงบประมาณปี 2546 ที่จัดสรรมาถึงในช่วงปลายปี 2547 แต่ในช่วงที่ได้รับจัดสรรงบประมาณมาถึง จนถึงช่วงต้นปี 2548 เงื่อนไขการจ่ายเงินของกองทุนฯ ตามแนวทางที่ สปสช.แจ้งมานั้นยังจำกัดอยู่แต่เฉพาะในเรื่องการเบิกจ่ายเพื่อชดเชยค่ากายอุปกรณ์ที่สนับสนุนแก่คนพิการไปเท่านั้น ก่อนการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขดังกล่าว จึงมีการเบิกจ่ายเงินจากกองทุนไปเพียง 500 บาท เท่านั้น เมื่อได้มีการแก้ไขเงื่อนไขการเบิกจ่ายในห้วงเวลาต่อมา ทำให้กองทุนฯ สามารถดำเนินงานได้กว้างขวางขึ้นมาก และครอบคลุมต่อการตอบสนองประเด็นความจำเป็นด้านสุขภาพของคนพิการได้มากขึ้น และเป็นอิสระในการบริหารจัดการ จนนำมาซึ่งการออกประกาศ สสจ.พัทลุง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขอรับการสนับสนุนและการใช้จ่ายเงินงบประมาณกองทุนการจัดบริการเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการจังหวัดพัทลุง ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2548 โดยผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารงานหลักประกันสุขภาพจังหวัดพัทลุง (คปบจ.)

¹ นักวิชาการสาธารณสุข 5 กลุ่มงานประกันสุขภาพ สสจ.พัทลุง

² เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุขชุมชน 6 กลุ่มยุทธศาสตร์สาธารณสุข สสจ.พัทลุง (ช่วงดำเนินงาน ปฏิบัติราชการ ณ สสอ.เขาชัยสน)

³ นายกสมาคมคนตาบอดจังหวัดพัทลุง

⁴ นักสังคมสงเคราะห์ 7 สพม จ.พัทลุง

⁵ พยาบาลวิชาชีพ 7 กลุ่มงานประกันสุขภาพ รพ.เขาชัยสน จ.พัทลุง

⁶ ประธานสภาคนพิการทุกประเภทจังหวัดพัทลุง

ทั้งมีวัตถุประสงค์หลักของกองทุนฯ คือเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิ และการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการร่วมกับองค์กรผู้พิการที่มีอยู่ในจังหวัด สำหรับสถานการณ์ของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ก่อนเริ่มโครงการเมื่อวิเคราะห์ร่วมกับแกนนำเครือข่ายคนพิการจากสมาคมคนตาบอดจังหวัดพัทลุง ภาควิชาผู้มีส่วนรับผิดชอบงานคนพิการ และตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเบื้องต้น พบว่า

1. ระบบฐานข้อมูลคนพิการของแต่ละหน่วยงานมีอยู่ไม่เหมือนกัน ไม่เป็นปัจจุบัน และไม่ครอบคลุมคนพิการตามการคาดประมาณที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ให้คำแนะนำไว้ คือ ร้อยละ 1.8 ของประชากรทั้งหมดในเขตพื้นที่ อีกทั้งยังพบความซ้ำซ้อนเนื่องจากระบบการจัดเก็บ ไม่ได้ใช้ดัชนีอ้างอิงเดียวกัน เมื่อจัดการเสียใหม่โดยการนำมาปรับเป็นระบบฐานข้อมูลเดียวกัน และใช้เลขบัตรประจำตัวประชาชนเป็นดัชนีอ้างอิง จึงพบว่ามีคนพิการที่ขึ้นทะเบียนถูกต้องในระบบฐานข้อมูลแล้วเพียง 4,344 คน จากที่คาดประมาณว่าจะมี 8,945 คน คิดเป็นร้อยละ 48.56 เท่านั้น ซึ่งส่วนนี้สะท้อนการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานอันพึงมีพึงได้ของคนพิการในขั้นต้นว่าน่าจะยังอยู่ในระดับน้อยมาก และเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการในลำดับแรก ๆ ก่อน

2. ข้อมูลจากงานทะเบียนหลักประกันสุขภาพ สสจ.พัทลุง ที่ได้สำรวจคนที่มีปัญหาเรื่องเลข 13 หลัก หรือเลขที่บัตรประจำตัวประชาชน ในจังหวัดพัทลุง พบว่ามีจำนวนมากถึง 425 คน โดยใน ส่วนนี้เป็นกลุ่มคนพิการทั้งสิ้น 46 คน คนเหล่านี้จะไม่มีสิทธิใด ๆ ตามที่กฎหมายระบุไว้ เว้นแต่เรื่องการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น ซึ่งกระบวนการรับรองตัวบุคคลเพื่อขอมีบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวมีความยุ่งยากและซับซ้อน ตามเงื่อนไขความมั่นคงแห่งรัฐ จึงต้องใช้ระยะเวลายาวนานมาก จนปัญหาดังกล่าวแทบจะไม่ได้มีการแก้ไขใด ๆ เลยมาจนถึงปัจจุบัน

3. มีข้อมูลจากเครือข่ายคนพิการบางกลุ่มที่มีการรวมตัวกันได้บ้างแล้ว เช่นกลุ่มคนพิการทางสายตา หรือกลุ่มผู้รับบริการ พบว่ามีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิบ่อย ๆ เช่น การถูกเรียกเก็บเงินค่าบริการทางการแพทย์ การปฏิเสธในการสนับสนุนกายอุปกรณ์โดยเฉพาะกรณีที่มีราคาแพง การไม่ได้รับสิทธิในเรื่องการเลือกรับบริการกับหน่วยบริการนอกเขตที่ขึ้นทะเบียนตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า รวมถึงความยากลำบากในการเดินทางไปรับบริการตามที่แพทย์นัดไว้ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุพบว่าส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ตรงกันในเรื่องสิทธิของคนพิการ ทั้งตัวคนพิการและญาติเอง และรวมไปถึงเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการด้วย

4. พบว่างานคนพิการถูกแยกส่วนอยู่ในความรับผิดชอบของหลาย ๆ หน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานด้านสาธารณสุข ด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาพิเศษ เป็นต้น ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงก่อนเริ่มต้นโครงการ ต่างก็มุ่งดำเนินงานแต่

อนุชา หนูนุ่น และคณะ (2549)

"ประสบการณ์การดำเนินงาน โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสู่สภาวะ"

เฉพาะในส่วนที่เป็นพันธกิจของหน่วยงาน จะมีการประสานงานกันบ้างก็เป็นไปในรูปแบบการขอความร่วมมือเป็นการเฉพาะ เป็นเรื่อง ๆ และเป็นคราว ๆ ไป จึงขาดความต่อเนื่อง และเป็นองค์รวมในการดำเนินงาน เพื่อคนพิการ ซึ่งถ้าหากบูรณาการเข้ากันได้ย่อมเป็นโอกาสอันยิ่งใหญ่สำหรับคนพิการทุกคนที่จะได้รับประโยชน์นี้

5. งานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการมักจะต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน และต่อเนื่อง หากขาดแรงจูงใจที่มากและดีพอแล้วทั้งตัวคนพิการเอง ญาติหรือผู้ดูแล รวมถึงผู้ให้บริการก็จะไม่ได้ดำเนินการต่ออย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการกลับมาฝึกฟื้นฟูและฟื้นฟูที่บ้าน ประเด็นนี้จึงมุ่งไปที่จะมีวิธีการสร้างแรงจูงใจอย่างไรต่อผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงและโดยอ้อม ในการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

6. เป็นที่ยอมรับกันว่าในแต่ละวันย่อมมีคนพิการรายใหม่เกิดขึ้น อยู่เสมอและตลอดเวลา ซึ่งข้อเท็จจริงที่ว่าคนที่มีความพิการที่เกิดขึ้นในภายหลัง มักจะท้อแท้ต่อชีวิตในระยะใหม่ ๆ และจะต้องการกำลังใจ รวมถึงใช้เวลานานในการฟื้นฟูจิตใจ ประเด็นอยู่ที่การเร่งให้คนพิการเหล่านี้ได้กลับมาต่อสู้ชีวิตให้ได้ในระยะเวลาอันรวดเร็วเพื่อลดความพิการซ้ำซ้อนที่เกิดขึ้น หรือการสูญเสียที่จะมีความต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ ในประเด็นนี้จะพบว่าคนพิการที่ผ่านพ้นวิกฤติมาได้แล้ว จะเป็นกำลังสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะคอยช่วยเหลือคนอื่น ๆ ต่อไปได้

7. สังคมโดยทั่วไปยังมองคนพิการว่าเป็นปัญหาหรือเป็นภาระ คนพิการยังไม่ได้รับการยอมรับในเรื่องศักยภาพของตนเอง ทำให้คนพิการต้องอยู่อย่างเจียมเนื้อเจียมตน ไม่กล้าเรียกร้องสิทธิใด ๆ เพราะเกรงจะถูกประณามว่ามีความพิการอยู่แล้วยิ่งทำตัวให้เป็นภาระมากขึ้น

8. ความพยายามในการตั้งสภาคนพิการทุกประเภท ในจังหวัดพัทลุง มีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานกว่า 10 ปี แต่ไม่เคยประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้แกนนำคนพิการได้สะท้อนออกมาในประเด็นสาเหตุว่าเกิดจากความไม่เป็นเอกภาพของเครือข่าย มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องในส่วนของสิทธิประโยชน์ของคนพิการเอง รวมถึงคนพิการแต่ละคนมีพื้นฐานของสาเหตุที่เกิดความพิการที่แตกต่างกัน บางคนมีสิทธิติดตัวมา และบางคนยากไร้ด้วยพิการแต่กำเนิด จึงเป็นเรื่องยากที่จะเชื่อมต่อกันระหว่างกัน ช่องว่าง (Gap) ระหว่างกันของคนพิการจะมีมากกว่าเครือข่ายคนชายขอบกลุ่มอื่น ๆ

9. ต้นทุนที่สำคัญของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ คือพื้นฐานทางสังคมเรื่องการช่วยเหลือกันและกันของครอบครัวและชุมชน ในประเด็นคนพิการ จะได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ และในหลาย ๆ พื้นที่มีสิ่งดี ๆ ที่เป็นวิถีชาวบ้านอยู่แล้วเป็นต้นทุนอยู่แล้ว กระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ เช่น เครือข่ายคนพิการทางสายตามีการเยี่ยมให้กำลังใจกันและกันของสมาชิก การบริจาค และการช่วยเหลือ

คนพิการของแต่ละชุมชน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นจุดแข็งที่แกนนำฯ ต้องนำมาสานต่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนพิการ

สำหรับแผนงาน/โครงการ และกิจกรรมย่อยที่กองทุนฯ ได้สนับสนุนเพื่อการดำเนินงานในพื้นที่ ตั้งแต่เริ่มต้นปีงบประมาณ 2548 จนถึงปลายปีงบประมาณ 2549 ได้ใช้งบประมาณไปทั้งสิ้น 645,600 บาท คิดเป็นร้อยละ 61.92 จากงบประมาณของกองทุนฯ ที่มีอยู่ทั้งหมด 1,042,647 บาท รวมถึงโครงการที่เกิดความร่วมมือในการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ในห้วงเวลาต่อมา ประกอบด้วย 1) โครงการเอื้ออาทรคนพิการเข้าถึงสิทธิ จังหวัดพัทลุง 2) โครงการนำร่องเสริมพลังเครือข่ายคนพิการอำเภอเขาชัยสน 3) แผนงานพัฒนาชมรมเพิ่มพูนพลังคนพิการอำเภอ/กิ่งอำเภอทั้ง 11 แห่ง 4) โครงการเวชศาสตร์ฟื้นฟูคนพิการทางการเคลื่อนไหว สำหรับหมอนวดพื้นบ้านแผนไทย 5) โครงการสร้างสุขภาพเครือข่ายคนพิการ 6) โครงการประชุมวิชาการสภาคนพิการทุกประเภทจังหวัดพัทลุง 7) โครงการสนับสนุนการจัดงานวันคนพิการสากลประจำปี โดยสภาคนพิการทุกประเภทร่วมกับส่วนราชการ และภาคเอกชนอื่น ๆ เป็นเจ้าภาพจัดงาน 8) โครงการค้นหาและทำแผนที่ศักยภาพคนพิการที่โดดเด่น 9) โครงการส่งเสริมอาชีพแก่คนพิการ 10) โครงการเยี่ยมบ้านคนพิการหลังการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ ในสถานบริการ โดยทีมสหวิชาชีพและแกนนำชุมชน และ 11) โครงการจัดตั้งกองทุนฯ ภายอุปถัมภ์ของเครือข่ายหน่วยบริการ (CUP) และ 12) โครงการฝึกทักษะการดำรงชีวิตแก่คนพิการทางสายตา (ไม่เท่าขา) ทั้งนี้ยังมีโครงการอื่น ๆ ที่หน่วยงานส่วนกลางได้เข้าร่วมให้บริการแก่คนพิการอีกหลายโครงการ เช่น โครงการขานเทิ้มพระราชทาน หรือโครงการตรวจวัดประเมินการได้ยินเคลื่อนที่ เป็นต้น

ความคาดหวัง: มุ่งไปที่การรวมตัวกันของเครือข่ายคนพิการเพื่อการพึ่งตนเองได้

“งานช่วยคนพิการนี้ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้พิการไม่ได้เป็นผู้อยากพิการ ถ้าไม่ช่วยเขาให้สามารถที่จะปฏิบัติงานอะไร เพื่อชีวิตและมีเศรษฐกิจของครอบครัว จึงทำให้เกิดสิ่งที่หนักแก่ครอบครัว หนักแก่ส่วนรวม ฉะนั้นนโยบายที่จะทำคือ ช่วยให้เราช่วยเหลือตัวเอง เพื่อให้เขาสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ.2517

จากแนวทางตามแนวพระราชดำรัสฯ ดังกล่าวข้างต้น ที่พระองค์ทรงมอบไว้ให้ แก่นำในการดำเนินงานตามโครงการฯ ของจังหวัดพัทลุง ที่ประกอบไปด้วยผู้รับผิดชอบงานคนพิการ สสจ.พัทลุง พมจ.พัทลุง สมาคมคนตาบอดจังหวัดพัทลุง และแกนนำเครือข่ายคนพิการประเภทต่าง ๆ จากแต่ละอำเภอในจังหวัดพัทลุง ก็ได้ประชุมร่วมกันเมื่อคราวประชุมนัดแรก และพร้อมใจกันน้อมนำมายึดถือเป็นแนวปฏิบัติ โดยได้ข้อสรุปเป็นวิสัยทัศน์ร่วม (Share Vision) คือ “ร่วมกันขับเคลื่อนให้สังคมปรับ

อนุชา หนูนุ่น และคณะ (2549)

“ประสบการณ์การดำเนินงาน โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสู่ภาวะ”

กระบวนการทัศน์และยอมรับในศักยภาพคนพิการ โดยเน้นที่การพึ่งตนเองอย่างพอเพียง” และมี เป้าประสงค์ (Goals) คือ 1) เครือข่ายคนพิการมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายที่มีความเป็นเอกภาพ มีอุดมการณ์และยั่งยืน 2) คนพิการต้องสามารถใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ในการช่วยเหลือตนเอง 3) เครือข่ายคนพิการฯ ได้รับการยอมรับและสามารถมีส่วนร่วมกับภาคส่วนอื่นในการร่วมขับเคลื่อนและพัฒนาสังคมในฐานะผู้ให้ ทั้งนี้แก่นนำฯ เชื่อมร่วมกันว่ากระบวนการทั้งหมดที่ตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ข้างต้นจะนำไปสู่เป้าประสงค์สูงสุด (Ultimate Goals) คือการมีสุขภาวะของคนพิการอย่างแท้จริงได้

ทั้งนี้มีเหตุผลประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่แก่นนำฯ เชื่อมร่วมกันและนำไปสู่การกำหนดความคาดหวังที่มุ่งมั่นจะไปให้ถึงในอนาคต คือเมื่อวิเคราะห์เรื่องทัศนคติของสังคม ที่มีต่อ “ความพิการ” และ “คนพิการ” กล่าวคือ นับตั้งแต่ พ.ศ.2534 ที่ประเทศไทยเริ่มบังคับใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ มาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 15 ปี และในช่วงระยะเวลาดังกล่าวก็ได้มีอนุบัญญัติต่าง ๆ ออกมาบังคับใช้อย่างต่อเนื่อง และล่วงมาถึงเมื่อ 4 ปีที่แล้ว ใน พ.ศ. 2545 ก็ได้บังคับใช้พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ขึ้นอีกหนึ่งฉบับ ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ในขณะนั้น) ที่ได้ให้สิทธิแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีเหตุปัจจัยอะไรเลยที่เป็นอุปสรรค ทั้งนี้ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิของคนอื่น โดยเนื้อแท้ของกฎหมายและอนุบัญญัติต่าง ๆ ที่กล่าวอ้างถึงข้างต้นแล้ว ก็ยังเป็นการมองคนพิการที่เป็นผู้รับการสงเคราะห์ เสียมากกว่าจะเป็นการมองเห็นที่ศักยภาพของคนพิการเหล่านั้น ในฐานะสมาชิกที่ปกติธรรมดาของสังคม

การนำกฎหมายดังกล่าวมาปฏิบัติด้วยทัศนคติเช่นนี้ยังเป็นการตอกย้ำโดยไม่รู้ตัวว่า คนพิการกำลังถูกเลือกปฏิบัติในการใช้บริการจากภาครัฐ หรือบริการจากสังคม ยิ่งโอกาสในการเข้าถึงยากขึ้นด้วยข้อจำกัดทางด้านภาวะสุขภาพด้วยแล้ว และมาถูกซ้ำเติมด้วยทัศนคติของสังคมว่าเขาเป็นเพียง “ผู้รอรับ” อีก ก็ยังทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ขาดโอกาสและขาดพลังในการต่อรื่องทางสังคม เพื่อสงวนรักษาสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตนเอง แม้ลักษณะเช่นนี้จะดีขึ้นเรื่อย ๆ แต่หากมองย้อนไป 15 ปี จะเห็นว่าช้ามาก และในปัจจุบันก็ยังไม่ได้รับสิทธิเท่าที่ควรจะได้รับ หรือต้องได้รับ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ในภาพรวมของสังคมไทยด้วยเจตนาที่ดี ดูได้จากแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ.2545 – 2549 ก็ได้พยายามที่จะชี้ชวนเชิงนโยบายให้สังคมได้ตระหนักตรงส่วนนี้ โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ให้คนพิการมีศักยภาพที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และสร้างสรรค์มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ”

ด้วยเหตุนี้คนพิการจึงสมควรที่จะได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายที่มีความเป็นเอกภาพ มีอุดมการณ์ที่ชัดเจนและยั่งยืน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้คนพิการต้องสามารถใช้ศักยภาพของตนเอง

อนุชา หนูนุ่น และคณะ (2549)

“ประสบการณ์การดำเนินงาน โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสุขภาวะ”

อย่างเต็มที่ในการช่วยเหลือตนเองให้ได้ จนนำไปสู่การได้รับการยอมรับและสามารถมีส่วนร่วมกับภาคส่วนอื่นในการร่วมขับเคลื่อนและพัฒนาสังคมในฐานะผู้ให้บ้าง

ที่เกินความคาดหวัง: กระแสการยอมรับ การให้การสนับสนุนของภาคีอื่น ๆ และสังคมรายรอบ

ในด้านผลลัพธ์ที่ได้ของการดำเนินงานหากพิจารณาโดยการแยกในแต่ละประเด็นเราจะพบว่าล้วนแต่เกินความคาดหวัง อย่างเช่นประเด็นการเกิดขึ้นสภากนพิการทุกประเภทจังหวัดพัทลุง หากเอาตามที่ตั้งไว้คาดว่าจะใช้เวลาประมาณ 2-3 ปี แต่ก็สามารถเกิดขึ้นได้หลังการดำเนินงานไปเพียง 1 ปี กว่าเท่านั้น โดยสามารถตั้งขึ้นได้สำเร็จในวันที่ 30 พฤษภาคม 2549 ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งแรกที่เกินความคาดหวังมากที่สุด อีกทั้งผลพวงของการเกิดสภากนพิการทุกประเภทจังหวัดพัทลุงได้เร็ว ก็ได้ นำมาซึ่งสิ่งทีเกินความคาดหวังอื่น ๆ ตามมาอีกมากมายนานับประการ โดยมีแกนนำคนพิการบางคนได้ สะท้อนออกมาหลายคน เช่น *ไม่ต่ำกว่า 10 ปี มาแล้วที่ความพยายามของเครือข่ายคนพิการในจังหวัดพัทลุง ได้พูดถึง “สภากนพิการทุกประเภทจังหวัดพัทลุง” แต่ก็ล้มลุกคลุกคลานมาตลอด เป็นคำกล่าวของพีนิกร ศิริยา ประธานชมรมเพิ่มพูนพลังคนพิการ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง หรือ นับแต่ตั้งสมาคมคนตาบอดจังหวัดพัทลุง ได้แล้วก็ได้พยายามรวบรวมคนพิการประเภทอื่น ๆ เพื่อรวมกันให้เป็นเครือข่ายคนพิการทุกประเภท ให้ได้ 4-5 ปี มาแล้ว ก็มีอุปสรรคมากบ้าง น้อยบ้าง ไม่เคยได้สักที เป็นคำกล่าวของลุงช่วง เรื่องจันทร์ นายกสมาคมคนตาบอดจังหวัดพัทลุง*

ที่เกินความคาดหวังอีกประการหนึ่งคือ การขึ้นทะเบียนคนพิการในระบบหลักประกันสุขภาพ จากคนพิการในระบบฐานข้อมูลที่มีเพียง 4,344 คน (ร้อยละ 48.56) แต่เมื่อสิ้นปีแรกของการดำเนินงาน สามารถขึ้นทะเบียนได้เพิ่มขึ้นอีกเป็น 6,124 คน (ร้อยละ 68.46) และปัจจุบันมีความครอบคลุมจำนวน 7,560 คน (ร้อยละ 84.52) จากเป้าหมายที่คาดประมาณว่าจะมี 8,945 คน แม้ว่าตัวเลขเหล่านี้จะยังไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าคนพิการได้เข้าถึงบริการแล้วหรือไม่ แต่ก็ป็นดัชนีที่สามารถแสดงได้ว่าสถานการณ์การเข้าถึงบริการของคนพิการเริ่มดีขึ้นกว่าเดิมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ เนื่องจากระบบการขึ้นทะเบียนสิทธินี้ ใช้กลไกเครือข่ายของหน่วยบริการสุขภาพระดับนี้ เป็นผู้ค้นหาและดำเนินการทั้งหมด และสิ่งที่สนับสนุนให้การค้นหาเพื่อขึ้นทะเบียนสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพ ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นคือ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้วยการบูรณาการร่วมกับ พมจ.พัทลุง ในระยะแรก ๆ ของการดำเนินงาน ก่อนส่งกลับให้เครือข่ายหน่วยบริการได้ใช้เป็นเครื่องมือในการค้นหาคนพิการที่ตกค้างการขึ้นทะเบียน หรือขึ้นทะเบียนไว้ผิดประเภท ก็เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จร่วมด้วยประการหนึ่ง อีกทั้งในแต่ละอำเภอก็ได้ใช้วิธีการเชิงรุกเพื่อการค้นหาและขึ้นทะเบียนสิทธิ ด้วยการชักชวนให้คนพิการที่ขึ้นทะเบียนแล้ว ร่วมออกไปตั้งจุดขึ้นทะเบียนใน

อนุชา หนูนุ่น และคณะ (2549)

“ประสบการณ์การดำเนินงาน โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสู่สภาวะ”

พื้นที่ ทำให้เขาได้พูดคุยกันเอง จึงเป็นการเพิ่มพลังจากคนพิการ ไปสู่คนพิการด้วยกันเอง เช่นคนพิการบางคน ที่ยังไม่ยอมรับที่จะได้สิทธิเนื่องจากเกิดความอาย และไม่ยอมรับสภาพของความพิการที่เกิดขึ้น เมื่อได้พูดคุยกับคนพิการด้วยกันเอง ก็ทำให้เข้าใจมากขึ้น และกล้าเปิดเผยตัวออกมาสู่สังคม

สำหรับในด้านกระแสการยอมรับ การให้การสนับสนุนของภาคีอื่น ๆ และสังคมรอบที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีความต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เป็นประเด็นที่เหนือความคาดหมายเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เริ่มต้นจากที่ สสจ.พัทลุง ได้จัดทำโครงการ “เอื้ออาทรคนพิการเข้าถึงสิทธิฯ” โดยได้ออกไปยังพื้นที่อำเภอต่าง ๆ เพื่อจัดเสวนาให้คนพิการและญาติรับรู้รับทราบ และเข้าใจสิทธิของตนเอง ในทุก ๆ ด้าน รวมถึงการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากเขาเหล่านั้นกลับมาด้วย ในส่วนนี้ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายหน่วยบริการ (CUP) เทศบาล และ อบต. ต่าง ๆ เป็นอย่างดี ในการออกเสวนาฯ ในแต่ละครั้ง ก็จะเป็นการเริ่มค้นหาแกนนำ และสร้างเครือข่ายฯ คนพิการ ตลอดจนได้บูรณาการงานคนพิการที่เคยแยกส่วนให้กลับเป็นเนื้อเดียวกัน

อีกทั้งได้ดำเนินงานโดยการนำร่องโครงการ “เอื้ออาทรคนพิการเข้าถึงสิทธิฯ” ระดับพื้นที่ ที่อำเภอเขาชัยสน ทำให้ได้รับบทเรียนและเทคนิควิธีการการบูรณาการงาน ตลอดจนได้ทราบความต้องการที่แท้จริงของคนพิการ จนต่อเนื่องมาถึงปี 2549 กองทุนฯ สสจ.พัทลุง สนับสนุนงบประมาณให้แต่ละเครือข่ายหน่วยบริการ (CUP) สร้างความเข้าใจฯ และเครือข่ายฯ คนพิการ เป็นโครงการต่อเนื่องจากปี 2548 เพื่อผลักดันให้เกิดชมรมเพิ่มพลังคนพิการระดับอำเภอ ผลได้สามารถเกิดขึ้นใน 7 อำเภอ ยังเหลืออีก 3 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอป่าพะยอม อำเภอศรีบรรพต และกิ่งอำเภอศรีนครินทร์ ที่ยังไม่สามารถผลักดันให้เกิดขึ้นได้ในขณะนั้น และต่อมากองทุนฯ สสจ.พัทลุง ก็ได้สนับสนุนงบประมาณที่ อำเภอเขาชัยสน (ต่อเนื่อง) ในบางส่วน และร่วมสมทบกับภาคส่วนอื่น จนเกิดมีงานวันคนพิการขึ้น มีการนำเสนอตัวอย่างของคนพิการที่สุขภาพดี และมีศักยภาพ เป็นงานที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน แบบไตรภาคีฯ คือทั้งราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน/ประชาชน ในการจัดงานดังกล่าวเจ้าภาพหลักคือชมรมเพิ่มพลังคนพิการอำเภอเขาชัยสน โดยมีพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือคือ เครือข่ายหน่วยบริการ (CUP) เขาชัยสน ร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ เป็นกำลังสำคัญ ในขณะเดียวกันนั้น ทาง สสจ.พัทลุง ก็ได้เริ่มเชื่อมต่อกับเครือข่ายคนพิการจังหวัดอื่น ๆ และเครือข่ายคนพิการอื่น ๆ ในการพัฒนาสุขภาพคนพิการ ในแผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการภาคใต้ ผ่านทางสถาบันวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สวรส.ภาคใต้ มอ.) ซึ่งภาคีทุกภาคส่วนที่เข้าไปเชื่อมต่อดล้วนให้การยอมรับและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี เช่นแผนงาน โครงการที่เกิดขึ้นในห้วงปีงบประมาณ 2550 ที่จะได้กล่าวในประเด็นต่อไป

อนุชา หนูนุ่น และคณะ (2549)

“ประสบการณ์การดำเนินงาน โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสู่สภาวะ”

และยังมีที่เกินความคาดหวังอีกหลาย ๆ ประการ เช่น เครือข่ายหน่วยบริการ (CUP) ต่าง ๆ มีการเคลื่อนไหวเพื่อจัดบริการแก่คนพิการในระดับที่สภาคนพิการทุกประเภทจังหวัดพัทลุง กล่าวถึงอย่างชื่นชมและเป็นที่น่ายินดี โดยหลายแห่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อคนพิการจากหลาย ๆ หน่วยงาน เช่น จาก สปสช. สสจ. พมจ. อบต. เทศบาล หรือ อบจ. เป็นต้น หรือในกรณีที่สภาคนพิการทุกประเภท ได้เริ่มมีบทบาทต่อสังคมมากขึ้น และเริ่มเป็นผู้ให้มากกว่าที่จะเป็นเพียงผู้รับอย่างเช่นในอดีตที่ผ่านมา หรืออีกประการหนึ่งคือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องราวเรียนของคนพิการต่อการใช้บริการสาธารณสุขที่เคยมีก็ไม่มีอีกเลยตลอดปี 2549 ซึ่งเชื่อว่าเกิดจากความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ อันเป็นผลพวงมาจากการดำเนินงานตามโครงการนี้ส่วนหนึ่งด้วย

เมื่อมาพิจารณาว่าอะไรเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดสิ่งที่เกินความคาดหวังบ้าง เช่น พบว่ามีโอกาสที่กระแสสังคมเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม พร้อมทั้งมีกฎหมาย ตลอดจนแนวนโยบายที่ชัดเจน ทำให้ทรัพยากรถูกถ่ายเทและจัดสรรมาจนถึงพื้นที่ ในระดับที่มากพอที่จะแก้ไขปัญหา/พัฒนาเพื่อการเริ่มต้นจัดการในการพึ่งตนเองได้ รวมถึงในการดำเนินงานตามโครงการฯ เน้นที่การดำเนินงานไปพร้อม ๆ กับการสร้างความรู้แบบค่อย ๆ ทำไป และตั้งใจเรียนรู้ทั้งจากความผิดพลาดและความสำเร็จ เป็นวิธีการที่คณะทำงานและแกนนำฯ เลือกใช้อย่างตั้งใจ และประเด็นความไว้วางใจและเชื่อมั่นในศักยภาพของกันและกันก็เป็นประเด็นสำคัญที่มีคุณค่ายิ่ง และเป็นตัวเร่งให้เกิดผลของการพัฒนา อีกทั้งยังทำนายความยั่งยืนในอนาคตได้ด้วย ทั้งนี้คณะทำงานและแกนนำฯ ก็มีความเข้าใจและเชื่อมั่นในแนวคิด “ไตรภาคีร่วมพัฒนาสุขภาพชุมชน” ที่จะนำไปสู่ความร่วมมือเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนได้จริง รวมทั้งปัจจัยของการ “มีใจ” หรือมี “จิตอาสา” ของภาคีสมาชิก แกนนำ และผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ก็เป็นต้นทุนหลักที่นำไปสู่ความก้าวหน้าอย่างที่เป็นอยู่ การหลอมรวมพันธกิจของภาคส่วนต่าง ๆ อย่างลงตัว และมีความชัดเจนในบทบาทหลัก ทำให้สภาคนพิการทุกประเภทจังหวัดพัทลุงสามารถเชื่อมประสานกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้อย่างราบรื่น และที่สำคัญเชื่อว่าความเข้าใจต่อประเพณี วัฒนธรรม และบริบทของพื้นที่ มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเครือข่ายการทำงานในครั้งนี้ด้วยเป็นอย่างมาก

ที่ยังไม่ได้ตามที่คาดหวังไว้: คนพิการล้วน “น่าสงสาร” และความพิการเป็นเรื่องของ “เวรกรรม”

สำหรับประเด็นที่ยังไม่ได้ตามคาดก็มีอีกบ้างเช่นกัน เช่น ประเด็นคนพิการที่ยังไม่มีเลขบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งมาถึงวันนี้ก็ยังไม่ได้มีมาตรการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เขาเทาเบาบางได้ลงได้เลย มีเพียงหน่วยบริการสาธารณสุขที่ให้บริการส่วนใหญ่จะยกเว้นค่าบริการต่าง ๆ โดยถือว่าเขาเหล่านี้เป็น

อนุชา หนูนุ่น และคณะ (2549)

“ประสบการณ์การดำเนินงาน โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสู่สภาวะ”

คนพิการที่มีสิทธิตามปกติ หากแต่ในกรณีที่ต้องมีการส่งต่อ หรือไปรับบริการที่อื่น ประเด็นปัญหาที่จะยังเกิดขึ้นเช่นเดิม รวมถึงการไม่ได้รับสิทธิอันพึงมีพึงได้ตามอื่น ๆ ก็จะไม่ได้รับเช่นเดิม

อีกกรณีคือยังมีคนพิการอีกจำนวนหนึ่ง (ร้อยละ 15.48 โดยประมาณ) ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิด้านหลักประกันสุขภาพในเบื้องต้นได้ เพราะยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนสิทธิให้ถูกต้อง และในปัจจุบันก็ยังระบุสภาพปัญหาได้ไม่ชัดเจนนักว่าเกิดจากสาเหตุใด เพียงแต่เป็นข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นว่า คนเหล่านี้จะยังไม่ทราบถึงสิทธิ หรือเป็นคนพิการซ้ำซ้อนที่ต้องการการดูแลมากเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีข้อมูลแม้จำนวนน้อยในระยะหลังที่พบว่าคนที่ได้รับการค้นหาพบในช่วงหลัง ๆ จะเป็นคนที่มีความพิการแต่กำเนิด และความพิการมักจะซ้ำซ้อน อีกทั้งญาติผู้ดูแลก็มักจะปกปิดไม่ยอมให้สังคมเข้าไปยุ่งด้วยมากนัก

ในพื้นที่อีก 3 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอป่าพะยอม อำเภอศรีบรรพต และกิ่งอำเภอศรีนครินทร์ ที่ยังไม่สามารถผลักดันให้เกิดชมรมเพิ่มพูนพลังคนพิการระดับอำเภอขึ้นได้นั้น หากเมื่อวิเคราะห์จากคณะกรรมการสภาพคนพิการทุกประเภทจังหวัดพัทลุง ที่เป็นตัวแทนและมีที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าว จะพบว่าประเด็นปัญหาคือขาดพี่เลี้ยงที่เป็นเจ้าหน้าที่ที่จะคอยอำนวยความสะดวกและจัดการในขั้นเริ่มต้นให้ ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวคนพิการที่เป็นแกนนำมีความพร้อมแล้ว ในการเริ่มดำเนินการ แต่ด้วยเงื่อนไขของงบประมาณที่จะสนับสนุนจากกองทุนฯ ต้องจัดสรรผ่านสถานบริการสาธารณสุขเท่านั้น ทำให้ยังไม่สามารถดำเนินการได้ แต่ปัญหานี้จะคลี่คลายลงไปได้ในปี 2550 นี้ เมื่อสภาพคนพิการทุกประเภทมีแหล่งงบประมาณอื่นเพิ่มเติมเข้ามาเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

อีกประเด็นคือความพร้อมด้านองค์ความรู้ของการบริหารจัดการของคณะกรรมการสภาพคนพิการทุกประเภท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนใหม่และเกือบทั้งหมดยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการดำเนินงานลักษณะนี้มาก่อน ทำให้ยังขาดความชัดเจนและมีปัญหาในเรื่องการจัดการอยู่บ้าง แต่ในปี 2550 นี้ ก็มีแผนงาน/โครงการเพื่อพัฒนาในส่วนนี้ พร้อมทั้งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมสุขภาพระดับปฐมภูมิ ในส่วนของภาคใต้แล้ว จึงคาดว่าปัญหาดังกล่าวจะคลี่คลายเบาบางลง ในที่สุด

ที่สำคัญที่ดูเหมือนว่ายังไม่ได้ตามคาด แต่ก็ยังไม่ผิดหวังมากนัก เข้าใจและยอมรับได้ว่าเป็นเรื่องที่ยากที่สุด อาจจะต้องใช้เวลานานที่สุดคือทัศนคติของคนโดยทั่วไปในสังคม ที่ยังมองว่าคนพิการล้วน “น่าสงสาร” และความพิการเป็นเรื่องของ “เวรกรรม” อยู่อีกมาก แม้ว่าสังคมจะเริ่มมีกระแสตอบรับด้วยมิตรไมตรี เข้าอกเข้าใจ เคารพสิทธิ ให้เกียรติต่อคนพิการมากขึ้น แต่ก็ยังมีทัศนคติต่อคนพิการว่าเป็นคนที่น่าสงสาร และสำหรับความพิการนั้นเป็นเรื่องของเวรกรรม กรรมเก่า ที่หลีกเลี่ยงได้ยากอยู่ดี

อนุชา หนูนุ่น และคณะ (2549)

“ประสบการณ์การดำเนินงาน โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสุขภาวะ”

แผนการเพื่อสานต่อสู่ความยั่งยืน: มุ่งให้สังคมปรับกระบวนการทัศน์และยอมรับในศักยภาพคนพิการฯ

สำหรับในปี 2550 และปีต่อ ๆ ไป เพื่อความยั่งยืนของสภาพคนพิการทุกประเภทจังหวัดพัทลุง ที่จะ “ร่วมกันขับเคลื่อนให้สังคมปรับกระบวนการทัศน์และยอมรับในศักยภาพคนพิการโดยเน้นที่การพึ่งตนเองอย่างพอเพียง” นั้น สภาพคนพิการก็ได้วางแผนที่จะดำเนินงานต่อ ซึ่งนำเสนอเฉพาะส่วนที่ มีงบประมาณสนับสนุนแล้วดังต่อไปนี้

1. โครงการทวิพลัง (Synergy) สภาพคนพิการทุกประเภท จังหวัดพัทลุง ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมนวัตกรรมสุขภาพระดับปฐมภูมิ ในส่วนของภาคใต้ ของสถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.) ซึ่งผ่านมาทาง สถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพ ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สวรส.ภาคใต้ มอ.)

2. โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสังคมของสภาพคนพิการทุกประเภท จังหวัดพัทลุง ในระยะปานกลาง 5 ปี (พ.ศ.2550 - 2554) ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมนวัตกรรมสุขภาพระดับปฐมภูมิ ในส่วนของภาคใต้ ของสถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.) ซึ่งผ่านมาทาง สถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพ ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สวรส.ภาคใต้ มอ.) เช่นกัน

3. โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายสภาพคนพิการ 3 จังหวัด โดยจะดำเนินงานนำร่องใน 3 จังหวัด คือจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา ทั้งนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากแผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการแห่งชาติ

4. โครงการวิจัยและพัฒนา “ระบบฐานข้อมูลและแผนที่ศักยภาพคนพิการ จังหวัดพัทลุง” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากแผนงานพัฒนาระบบข้อมูลสุขภาพ สถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพ ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สวรส.ภาคใต้ มอ.)

5. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเรียนรู้และมีส่วนร่วม (Participatory Learning and Action Research) “พัฒนาเครือข่ายเพิ่มพูนพลังคนพิการ จังหวัดพัทลุง” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากแผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ ภาคใต้ สถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพ ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สวรส.ภาคใต้ มอ.)

6. โครงการค้นหาวัฒนธรรมบริการสุขภาพเครือข่ายคนพิการ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ผ่านมาทาง สสจ.พัทลุง

7. โครงการสำรวจระดับความสุขของคนพิการ โดยคนพิการ ใช้งบประมาณจากกองทุนฯ สสจ.พัทลุง

8. โครงการสนับสนุนให้เครือข่ายหน่วยบริการจัดการบริการฟื้นฟูฯ แก่คนพิการเน้นเชิงรุกโดยการจัดการบริการร่วมกับชุมชน ใช้งบประมาณจากกองทุนฯ สสจ.พัทลุง

อนุชา หนูนุ่น และคณะ (2549)

“ประสบการณ์การดำเนินงาน โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสู่สภาวะ”

9. โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ทางด้านการแพทย์ของเครือข่ายหน่วยบริการ (CUP) ต่าง ๆ โดยใช้งบประมาณของหน่วยบริการเองและเบิกจ่ายคืนจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เมื่อได้ให้บริการไปแล้ว

สำหรับแผนงานทั้งหมดจะร่วมดำเนินการและรับผิดชอบด้วยกันระหว่างสภาคนพิการทุกประเภทจังหวัดพัทลุง ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ขององค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และคณะกรรมการที่ปรึกษา โดยจะได้มีการแบ่งเป็นคณะทำงานด้านต่าง ๆ เพื่อรับผิดชอบในแต่ละแผนงาน โครงการ ซึ่งมีคณะทำงานทั้งสิ้น 5 คณะ ประกอบด้วย คณะทำงานอำนวยการ คณะทำงานกร่างยุทธศาสตร์ฯ คณะทำงานพัฒนาบุคลากรและเครือข่าย คณะทำงานคุ้มครองสิทธิฯ และคณะทำงานประเมินผลและสังเคราะห์ความรู้

สำหรับแผนงาน/โครงการอื่น ๆ ที่ยังรอการพิจารณาการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การแข่งขันกีฬาประจำปีของคนพิการ การจัดงานวันคนพิการสากลประจำปี หรือโครงการส่งเสริมการฝึกอาชีพ และที่ยังไม่ได้กล่าวถึงในเอกสารนี้ ด้วยเหตุผลเพราะยังไม่ชัดเจนในเรื่องรายละเอียดของกิจกรรม และงบประมาณ ที่จะได้รับการสนับสนุนของหน่วยงานต่าง ๆ

การเรียนรู้ที่ได้: “ผมทำทุกอย่างได้เหมือนคุณ หากคุณให้โอกาสผมได้ทำ”

การเรียนรู้ที่ได้จากการดำเนินงานตามโครงการนี้ เกิดขึ้นมากมาย เช่นการทำงานกับคนพิการที่ต้องมีความละเอียดอ่อน โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งคณะทำงานที่เป็นฝ่ายเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานคนพิการ ยอมรับว่าในช่วงแรก ๆ เกิดความผิดพลาดขึ้นมากมาย แต่ก็ได้รับการอภัย และมีความเข้าใจต่อกัน ประเด็นแรก ๆ ที่จะกล่าวถึงเรื่องของการเรียนรู้ที่ได้รับคือความพยายามเข้าใจกัน และให้อภัยต่อกันเมื่อเกิดการก้าวล่วงไปกระทบความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนของคนพิการเข้า

ในส่วนของคณะทำงานที่เป็นคนพิการเองก็ยอมรับว่าได้เรียนรู้วิธีการทำงานของระบบราชการ ที่บางครั้งไม่สามารถตอบสนองต่อการดำเนินงานได้ทัน ซึ่งเดิมเข้าใจไปตามกระแสของสังคมที่มักจะมองว่าระบบราชการนั้นช้า เพราะขี้เกียจ หรือไม่เต็มที่กับการดำเนินงาน ซึ่งทัศนคติในประเด็นนี้ก็เริ่มเปลี่ยนไปและเข้าใจถึงเหตุผลความจำเป็นที่ระบบราชการต้องมีระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือขั้นตอนต่าง ๆ ทรายใดที่ยังไม่แก้ไขหรือปรับปรุง ผู้ปฏิบัติก็มีความจำเป็นต้องใช้ระบบเดิม เพียงแต่ส่วนใหญ่มีช่องทาง หรือระเบียบปฏิบัติได้อनुญาติไว้ และสามารถทำให้รวดเร็วได้ ก็ได้พยายามอย่างที่สุดแล้ว ประเด็นนี้จึงพอจะสรุปได้ว่าการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วม รับรู้ และเห็นกระบวนการทำงานของภาคราชการแบบ “คลุกวงใน” บ้าง ก็จะเกิดผลดี และเกิดทัศนคติที่ดีต่อระบบ

อนุชา หนูนุ่น และคณะ (2549)

“ประสบการณ์การดำเนินงาน โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสู่สภาวะ”

ราชการ ทำให้สัมพันธภาพและความร่วมมือเป็นไปได้ด้วยดีในการประสานงานด้านอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

สิ่งที่ถือว่ามีคุณค่ายิ่งสำหรับผู้รับผิดชอบโครงการ คือการได้เห็นศักยภาพของคนพิการที่มีอยู่ในตัวอย่างเต็มเปี่ยม เพียงแต่รอโอกาสที่จะได้นำออกมาใช้เท่านั้น ก็จะสามารถใช้ได้อย่างเต็มที่และเกิดประสิทธิภาพของงานได้ไม่แพ้คนอื่น ๆ โดยทั่วไป อย่างคำพูดของลุงช่วง เรื่องจันทร์ หรือน้ำประยुर คงเจือ ที่มักจะกล่าวเสมอ ๆ ที่ว่า “ผมทำทุกอย่างได้เหมือนคุณ หากคุณให้โอกาสผมได้ทำ” ข้อมสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของคนพิการได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังตอกย้ำข้อสรุปข้างต้นได้อย่างชัดเจน ฉะนั้นการเรียนรู้เรื่องการให้โอกาส เพื่อเขาได้แสดงศักยภาพ จึงเป็นเรื่องสำคัญมากของการทำงานเป็นทีม ซึ่งสรุปได้ว่าความไว้วางใจและเชื่อมั่นในศักยภาพของกันและกัน เป็นประเด็นสำคัญที่มีคุณค่ายิ่ง และเป็นตัวเร่งให้เกิดผลของการพัฒนา อีกทั้งยังทำนายความยั่งยืนในอนาคตได้ด้วย

หลายครั้งมาก และเป็นเรื่องที่ซ้ำแล้วซ้ำอีก ที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานคนพิการในแต่ละอำเภอ ตลอดจนแกนนำคนพิการที่ได้เข้ามาร่วมกันเพื่อดำเนินงาน ได้ถอดบทเรียนไว้ ว่าได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการดำเนินงาน “แบบแผนการสู้ชีวิตของคนพิการแต่ละคน” ได้สอนให้เราทำงานนี้เราได้รับความสุข เกิดเป็นความปิติ เป็นผลพวงทุกครั้ง และทันทีที่เดินทางกลับจากการออกทำงาน หลังเสร็จสิ้นภารกิจในแต่ละครั้ง ยังไม่ถึงบ้านด้วยซ้ำ ผลพวงนี้ได้มีผลสะท้อนต่อไปยังการดำเนินชีวิตและการทำงานของคน จนกลายเป็นความเอื้ออาทร ให้อภัยกัน เมื่อเกิดความผิดพลาดกันขึ้นในการดำเนินชีวิต การมองชีวิตของคนในสังคมแต่ละคน บนพื้นฐานการตีความให้ค่าแก่ชีวิตของเขาเองอย่างเข้าใจเขา และที่สำคัญกลายเป็นความเข้มแข็งแทนความท้อแท้ เมื่อยามพบเจออุปสรรคจากการทำงานบ้าง สิ่งเหล่านี้ต้องยอมรับว่าเป็นบทเรียนอันทรงคุณค่าที่สอนต่อกันยากมาก นอกจากต้องลงมือทำด้วยตนเองเท่านั้น

เป็นอีกครั้งที่ได้เรียนรู้ว่าการให้ความหมายของคำว่า “สุขภาพ” ในมิติของคนพิการ ที่หมายถึง “ชีวิต” ของคน และชีวิตคือความเป็นคนที่ยังไม่ตาย ข้อมต้องเกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ฉะนั้นในโครงการนี้แม้แต่เดิมจะมีกรอบของการดำเนินงานที่เน้นด้านสุขภาพเป็นหลัก แต่ในตอนท้ายก็มีความจำเป็นที่จะต้องปรับขยายกรอบให้เป็นที่ไปตามความหมายของคนพิการเอง ซึ่งเชื่อลึก ๆ ว่านี่อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของความก้าวหน้าในการดำเนินงานที่ล้วนเกินความคาดหวัง ซึ่งเป็นเพราะการปรับขยายกรอบคิดหลักของคำว่า “สุขภาพ” ทำให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากเจ้าของสุขภาพที่แท้จริง หรืออาจจะเกิดจากการที่ไม่มีกรอบมาถ่วงแบ่งทำให้การบูรณาการงานจากภาคส่วนต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งคิดว่าเป็นบทเรียนที่ยังน่าศึกษาว่าแท้จริงแล้วเป็นไปตามสมมติฐานที่คาดเดาไว้หรือไม่

อนุชา หนูนุ่น และคณะ (2549)

“ประสบการณ์การดำเนินงาน โครงการหลอมร่วม รวมพลังเครือข่ายคนพิการเมืองลุง มุ่งสู่สภาวะ”